

bisa
perspective .brussels
brussels instituut voor statistiek en analyse

CONJUNCTUUR- BAROMETER VAN HET BRUSSELS GEWEST

Nr 40 - Lente 2024

HALFJAARLIJKS

PRODUCTIETEAM

Auteurs

Bram DE LANGE, Mattéo GODIN en Pierre-François MICHIELS

Wetenschappelijk comité

Aina ASTUDILLO FERNANDEZ, Aynah GANGJI, Virginie MAGHE en Toon VERMEIR

Wetenschappelijke coördinatie van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

Astrid ROMAIN

COVER

Concerto – Communication Agency

Foto's: @ Batin BALTALILAR

LAY-OUT

IPM

VERTALING

Vertaald van het Frans naar het Nederlands door Translation Team Perspective

Herlezing: Bram DE LANGE

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Astrid ROMAIN, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA)

VOOR MEER INFORMATIE

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

bisa@perspective.brussels - www.bisa.brussels

© Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

Reproductie toegestaan mits bronvermelding

CONJUNCTUUR- BAROMETER VAN HET BRUSSELS GEWEST

Nr 40 - Lente 2024

HALFJAARLIJKS

INHOUDSTAFEL

DE BELANGRIJKSTE CONJUNCTUURKENMERKEN	7
1. MACRO-ECONOMISCHE CONTEXT	9
1.1. Internationale omgeving in 2023	9
1.2. Voornaamste ontwikkelingen in de eurozone en België	10
1.3. Wat zeggen de laatste voorspellingen voor 2024?	12
1.4. Wat zijn de voornaamste onzekerheden en risico's?	13
2. CONJUNCTUUR IN BRUSSEL	15
2.1. Evolutie van de recente Brusselse economische activiteit	15
2.2. Focus op de activiteit van de marktsectoren in 2023	18
2.3. Werkgelegenheid en werkloosheid	23
GLOSSARIUM	29
REFERENTIES	31
LIJST VAN TABELLEN	32
LIJST VAN GRAFIEKEN	32

De grafieken, tabellen en commentaren werden opgemaakt op basis van de informatie die beschikbaar was op **7 mei 2024**, tenzij anders vermeld.

DE BELANGRIJKSTE CONJUNCTUURKENMERKEN

In vergelijking met 2022 nam de internationale economische groei af. Met 3,1 % in 2023 was deze evenwel robuust. Tegen een achtergrond van vele renteverhogingen was dit verrassend. Deze lange reeks renteverhogingen deed de inflatie verder normaliseren in het grootste deel van de wereld. **De internationale handel in goederen stagneerde**, door hogere uitgaven aan diensten, een groeivertraging in China en het conflict in het Midden-Oosten.

In vergelijking met andere grote economische blokken lag de economische groei in de eurozone laag (+ 0,4 %). Echter, niet alle lidstaten kenden eenzelfde economische dynamiek. Lidstaten met een grote dienstensector presteerden veelal beter dan leden met een industriële basis. **Met een economische groei van 1,5 % in 2023 lag de economische dynamiek in België een stuk hoger dan deze van het eurogebied.** Dalende inflatie, de automatische indexeringsmechanismen en een sterke arbeidsmarkt ondersteunden de consumptiegroei. Ook de bedrijfsinvesteringen groeiden erg sterk het voorbije jaar. **Over de verschillende sectoren heen**, was het de dienstensector die groeide, terwijl de industrie haar activiteit zag afnemen. **Voor 2024** wordt algemeen verwacht dat de inflatie verder afneemt en de economische groei voor België 1,4 % bedraagt. **De belangrijkste risico's** situeren zich op het niveau van geopolitieke conflicten. **De olieprijs** is sinds enige tijd terug aan het toenemen onder impuls van conflicten, wat de inflatie terug kan doen toenemen en de economische activiteit afremmen.

In vergelijking met de recente crisisjaren, was **2023 een relatief goed jaar voor de marktactiviteit in Brussel.** Over het hele jaar kende de marktactiviteit in Brussel **een groei van 0,7 % op jaarbasis, tegenover 0,4 % voor de rest van het land.**

Na een drietal jaar van stagnatie, **zijn in 2023 ook de investeringen van Brusselse ondernemers weer toegenomen.** Dat herstel van de investeringen is bemoedigend, omdat het wordt **gedragen door verschillende marktsectoren in Brussel.** Accommodatie, sport; ontspanning en recreatie, bouw, en verhuur en lease zijn de sectoren die het meest bijdragen aan deze opleving.

De sector van persoonlijke diensten leverde de grootste bijdrage aan de groei in 2023. Tegen een gunstige achtergrond van hernieuwd consumentenvertrouwen steeg het verkoopvolume sterk in de sectoren accommodatie (+ 33 %), sport; ontspanning en recreatie (+ 19 %) en restaurants (+ 6 %). Binnen de zakelijke dienstverlening droegen kantooractiviteiten (IT, rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening, administratieve diensten) ook bij aan de groei. In tegenstelling tot persoonlijke diensten en kantooractiviteiten, **blijven logistiek en transport, de bouwsector en de meeste industriële activiteiten het moeilijk hebben in het Brussels Gewest.**

Het aantal loontrekkende werknemers met domicilie in het Brussels Gewest bleef stijgen in heel 2023, maar in de tweede helft van het jaar minder dynamisch dan in de eerste helft. De vertraging is nog groter als we kijken naar het arbeidsvolume van deze loontrekkenden, waarvan de groei in de tweede helft van vorig jaar nauwelijks positief was.

Anderzijds bleef die evolutie in beide gevallen gunstiger voor de Brusselaars dan voor België in zijn geheel. **Uitzendarbeid bleef stabiel in het Brussels Gewest in de tweede helft van 2023,** maar kende op nationaal niveau een blijvende daling. **Wat de aanwervingsintenties van Brusselse ondernemingen betreft, verslechterde de situatie globaal gezien tussen midden 2023 en eind 2023.** Hoewel er een hernieuwd optimisme wordt opgetekend in de handel en de industrie in de eerste vier maanden van 2024, bleven de werkgelegenheidsvooruitzichten in de belangrijke sector van zakelijke dienstverlening dalen tot in februari. **De werkloosheid in het Brussels Gewest is sinds begin 2023 gestaag toegenomen** en laat gedurende vijftien maanden op rij een stijging optekenen. In het eerste kwartaal van 2024 steeg het aantal niet-werkende werkzoekenden met nog eens 3,4 % ten opzichte van het vorige jaar. **Het groeitempo lijkt echter geleidelijk af te nemen,** want de groei voor heel 2023 bedroeg 5,7 %. In de eerste drie maanden van 2024 was de stijging van de werkloosheid het sterkst bij jongeren onder de 25 jaar en bij werklozen van gemiddelde duur (tussen één en twee jaar).

1. MACRO-ECONOMISCHE CONTEXT

1.1. INTERNATIONALE OMGEVING IN 2023

Renteverhogingen vertragen de inflatie en wereldwijde economische activiteit

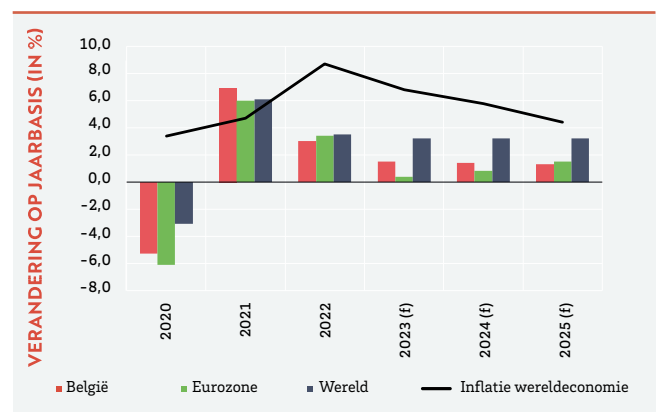
De daling van de inflatie die eind 2022 ingezet werd, zette zich verder doorheen 2023 (zie grafiek 1). Wereldwijd daalde de inflatie van 8,7 % in 2022 tot ongeveer 6,8 % in 2023¹. Deze daling verliep **sneller dan initieel verwacht**. Ze werd voornamelijk gedreven door dalende energieprijzen, de renteverhogingen van de centrale banken en in mindere mate door de verdere normalisering van de toeleveringsketens².

In 2023 vertraagde de groei van de wereldwijde economische activiteit (zie glossarium). **De wereldeconomie groeide met 3,2 % in 2023³ in vergelijking met 3,5 % in het jaar 2022**. Hoewel er een vertraging optrad, bleek de weerbaarheid van de wereldwijde economie wederom sterk, en lag de groei licht hoger dan initieel verwacht⁴. Deze weerbaarheid was opmerkelijk tegen de achtergrond van de vele renteverhogingen die ondernomen werden in de jaren 2022-2023 door centrale banken wereldwijd. In het jaarbegin van 2023 was de algemene verwachting dat deze episode van zware monetaire verkrapping (zie glossarium) ernstige druk zou zetten op de wereldeconomie⁵.

Van de wereldwijd belangrijkste economische blokken waren het vooral **de Verenigde Staten die een erg sterke groei van de economische activiteit neerzetten doorheen 2023 (+ 2,5 %)**⁶. Dit was voornamelijk toe te schrijven aan de consument die verder het spaargeld besteedde, opgebouwd gedurende de COVID-19-periode. Een sterke arbeidsmarkt, lage werkloosheid en hoge overheidsuitgaven ondersteunden eveneens de koopkracht in de Verenigde Staten. Ondanks de hoge interestvoeten bleven ook de bedrijfsinvesteringen in de Verenigde Staten erg hoog, onder meer aangemoedigd door de Inflation Reduction Act.

De Chinese economie groeide in 2023 met ongeveer 5,2 % op jaarbasis, ten opzichte van 3,0 % in 2022⁷. Deze prestatie was boven verwachting, aangezien de Chinese economie met enkele problemen wordt geconfronteerd: hoge schuldgraad van (lokale) overheden, problemen binnen de vastgoedsector en een hoge jeugdwerkloosheid.

GRAFIEK 1 : Evolutie van de economische activiteit en de inflatie

Bron: IMF, NBB.

Noot: De economische activiteit wordt weergegeven via het staafdiagram. De inflatie voor de wereldeconomie met een lijngrafiek. Economische activiteit (bbp) in volume. (f): vooruitzichten.

¹ Zie IMF (januari, 2024).

² Zie referenties IMF (oktober, 2023) en IMF (januari, 2024).

³ Zie referenties IMF (januari, 2024), IMF (april, 2024) en OESO (januari, 2024).

⁴ Zie referenties IMF (januari, 2023) en IMF (april, 2023). Bij deze publicaties werd de wereldwijde economische groei respectievelijk geschat op 2,9 % en 2,8 %.

⁵ Omdat de toename van de inflatie erg uitgesproken was en wereldwijd, zijn centrale banken mondiaal overgegaan op een beleid van monetaire verkrapping. De economische activiteit werd dus op wereldschaal afgeremd. Bovendien was het aantal renteverhogingen ongezien gedurende meerdere decennia.

⁶ Zie referenties IMF (april, 2024).

⁷ Zie referenties IMF (januari, 2024).

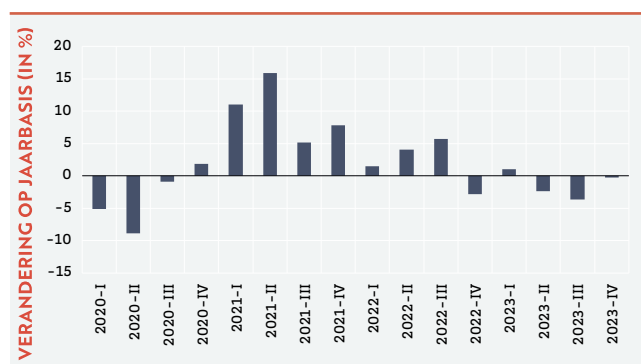
De internationale handel stagneert

In 2023 stagneerde de wereldhandel in goederen (zie grafiek 2). Voor deze zwakke dynamiek zijn **verschillende verklaringen** te geven⁸:

- › **COVID-19**: de consument lijkt meer inkomen te besteden aan diensten en minder aan goederen. De lockdowns en verplichte sluitingen van contactintensieve diensten leidden tijdens de pandemie tot hoge uitgaven aan goederen. Na de pandemie lijkt de omgekeerde beweging plaats te grijpen. Ook richtten bedrijven zich meer **op de afbouw van de voorraden** die ze tijdens pandemie hebben opgebouwd (zie grafieken 3 en 4).
- › **De industriële sector**, die zich meer toelegt op internationale handel, ondervindt druk door de gestegen rentevoeten. Vooral de industriële activiteit in de Eurozone (zie sectie 1.2) heeft te kampen met problemen inzake competitiviteit en zag haar activiteit doorheen 2023 inkrimpen.

- › **De economische vertraging in China** zette druk op de internationale vraag.
- › **Het conflict in het Midden-Oosten** (zie sectie 1.4) **doet de transportkosten per schip stijgen en remt de internationale goederenhandel af**. De aanvallen op schepen door Houthis-rebellen in het Rode Zee hebben rederijen doen besluiten een andere route te nemen, wat de transporttijden verlengt en de handel hindert.

GRAFIEK 2 : Evolutie van de wereldwijde handel in goederen (in volume)

Bron: Centraal Planbureau
Noot : Seizoensgezuiverde gegevens

1.2. VOORNAAMSTE ONTWIKKELINGEN IN DE EUROZONE EN BELGIË

De economische activiteit stagneert in de eurozone en wordt gedragen door de dienstensector

De economie van de eurozone kende een **moeilijk 2023**, in tegenstelling tot de Verenigde Staten. **De groei van de economische activiteit over de verschillende kwartalen lag rond het nulpunt** (zie grafiek 3).

Over heel 2023 groeide het bbp van de eurozone met **0,4 %**⁹:

- › **De vele renteverhogingen wogen op de economische activiteit, en dit voornamelijk in de industrie en de woningbouw**. De industriële activiteit (en in mindere mate de bouwsector) leed sterk onder diverse factoren: de eerder vernoemde renteverhogingen, stijgende loonkosten, hoge prijzen voor energie en consumenten die wereldwijd meer uitgeven aan diensten. **Het was dan ook de dienstensector die de economische groei ondersteunde in 2023**.
- › **De langzame afkoeling van de inflatie** over het jaar 2023 (van gemiddeld 11 % tot 3,4 %) zorgde voor een geleidelijk herstel van de koopkracht. Vanaf het derde kwartaal begon de gezinsconsumptie een groei neer te zetten¹⁰.

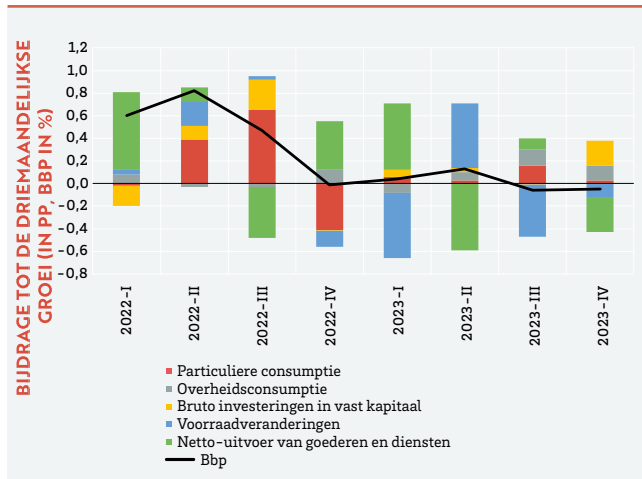
⁸ Zie referenties ECB (november, 2023), ECB (januari, 2024) en IMF (oktober, 2023).

⁹ Zie referenties IMF (april, 2024).

¹⁰ In het eerste kwartaal van 2023 hebben consumenten geprofiteerd van de dalende inflatie door hun spaarvermogen op te trekken, zie referenties Europese Commissie (februari, 2024).

Ondanks de geringe economische groei in 2023 bleef de arbeidsmarkt goed presteren in de eurozone, met een gemiddelde kwartaalgroei van 0,1 % over 2023. De werkgelegenheidsgraad in de eurozone bereikte 74,8 % aan het einde van het derde kwartaal¹¹.

GRAFIEK 3 : Bijdrage van diverse bestedingscomponenten tot de groei van het bbp in de eurozone

Bron: Eurostat

Noot: Economische groei op kwartaalbasis (zwarte lijn). Gegevens gezuiverd voor seizoens- en kalendereffecten.

De economische groei verschilde sterk tussen lidstaten

Van de grootste Europese economieën kromp de Duitse economie met 0,3 % in 2023. Een zwakke consumptie- en investeringsgroei en arbeidsmarktkrapte lagen hier aan de basis. Daarenboven leed de Duitse industrie erg onder competitiviteitsproblemen¹². **Frankrijk, Italië en Spanje presteerden dan weer beter, met een bbp-groei van + 0,9 %, + 0,6 % en + 2,5 %.** Een robuuste consument, arbeidsmarkt, bedrijfsinvesteringen en een economie meer gericht op diensten droegen bij tot de (bescheiden) economische groei in 2023¹³.

De Belgische economie groeide met 1,5 % dankzij een sterke consumptiegroei en de diensten

In vergelijking met de eurozone was de groei van de Belgische economie in 2023 sterk (zie grafieken 1 en 4):

- De economische groei in België werd **ondersteund door de consumptie**. De afnemende inflatie en de automatische indexatie van de lonen en sociale uitkeringen zorgden voor een herstel van de koopkracht (zie glossarium)¹⁴. **De werkgelegenheid verbeterde over het hele jaar met + 41 600 personen** (een daling ten aanzien van de uitzonderlijke + 100 700 in 2022). Deze stijging van het aantal werkenden droeg ook positief bij tot de verhoging van de koopkracht en de consumptie. Echter, het groeiritme van de werkgelegenheid daalde over de verschillende kwartalen in 2023, wat duidt op een afkoelende arbeidsmarkt in België.
- De bedrijfsinvesteringen hielden verrassend goed stand**, zeker tegen een achtergrond van stijgende rentevoeten. Investerings in klimaatvriendelijke technologie en automatisering van productieprocessen lagen aan de basis hiervan¹⁵.
- Net als in de eurozone, waren het de diensten die de groei ondersteunde in 2023 (+ 2,6 %).** De Belgische industrie blijft niet gevrijwaard van problemen die op Europees niveau spelen (zie boven), en zag haar toegevoegde waarde doorheen 2023 met 3,1 % afnemen. Ondanks de gestegen rentevoeten zag **de bouwnijverheid** haar toegevoegde waarde toenemen met 1,9 % in 2023¹⁶. Deze tweedeling industrie - diensten laat zich ook voelen op het vlak van werkgelegenheid. Eind 2023 is de werkgelegenheid op jaarbasis in de industrie met 0,51 % gedaald (- 2 900 personen), in de diensten nam de werkgelegenheid toe met 0,71 % (+ 29 600 personen).

¹¹ Zie referenties ECB (februari, 2024) en Europese Commissie (februari, 2024).

¹² Hoge kosten voor energie (hoge gasprijzen in vergelijking met de VS), arbeidsmarktkrapte en een verouderde infrastructuur door gebrekkige overheidsinvesteringen in het verleden.

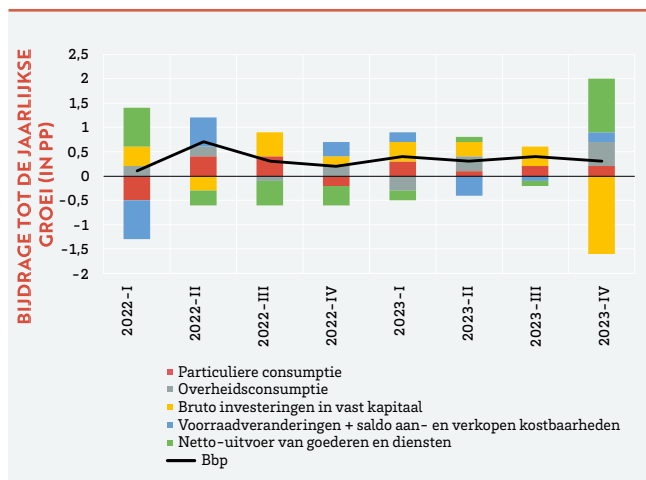
¹³ Zie referenties Europese Commissie (februari, 2024).

¹⁴ De inflatie zette haar daling verder en daalde van 9,6 % in 2022 naar 4,1 % in 2023

¹⁵ Zie referenties Europese Commissie (februari, 2024); FPB (februari, 2024); INR (februari, 2024) en NBB (december, 2023).

¹⁶ Zie referenties INR (februari, 2024).

GRAFIEK 4 : Bijdrage van diverse bestedingscomponenten tot de groei van het bbp in de België

Bron: NBB

Noot: Economische groei op kwartaalbasis (zwarte lijn). Gegevens gezuiverd voor seizoens- en kalendereffecten. De grote negatieve bijdrage van bedrijfsinvesteringen in het vierde kwartaal ligt voornamelijk aan eenmalige effecten binnen de scheepvaartsector (INR, februari 2024).

1.3. WAT ZEGGEN DE LAATSTE VOORSPELLINGEN VOOR 2024?

De economische groei van de wereldeconomie zou stabiliseren in 2024...

Wereldwijd wordt een stabilisatie van de economische groei verwacht van **3,2 % voor het jaar 2024** (zie grafiek 1). De economische groei binnen de ontwikkelde landen zou in 2024 1,7 % bedragen. Dit is een lichte stijging in vergelijking met 2023 (+ 1,6 %), te wijten aan een hogere economische groei in de VS in 2024 (+ 2,7 %). De opkomende landen zouden een groei neerzetten van 4,2 % in 2024, vooral door de Chinese economie waarvan verwacht wordt dat ze zal groeien met 4,6 %, voornamelijk door hogere overheidsuitgaven¹⁷.

...maar licht toenemen in de eurozone...

Binnen de eurozone lijken diverse indicatoren die het vertrouwen meten van ondernemingen de bodem bereikt te hebben of terug op te veren¹⁸, dit weliswaar vanaf erg lage niveaus. Deze evolutie in vooruitlopende indicatoren (zie glossarium) doet de voorspellingen voor economische activiteit in de eurozone uitgaan van een licht hogere economische groei van **0,8 % in 2024** (zie grafiek 1)¹⁹. Bovendien wordt voor iedere lidstaat een positieve economische groei verwacht. De blijvend lage energieprijzen en de matige economische activiteit zouden de inflatie doen afnemen van **5,4 % in 2023 naar een gemiddelde van 2,3 % in 2024**²⁰.

¹⁷ Zie referenties IMF (april 2024).

¹⁸ Zie referenties ECB (maart 2024).

¹⁹ Deze nog steeds lage economische groei is te wijten aan een weinig dynamische Duitse economie, die weliswaar zou groeien (+0,3 %) in 2024, maar nog steeds geplaagd wordt door structurele problemen. Zie referenties IMF (april, 2024).

²⁰ Zie referenties ECB (maart, 2024).

...en eveneens stabiliseren in België

- › De laatste voorspellingen voor België gaan uit van een economische groei van 1,4 % in 2024 (zie grafiek 1). De groei van de economische activiteit wordt ook in 2024 gedragen door de particuliere consumptie en de toename van de bedrijfsinvesteringen.
- › De inflatie zou verder normaliseren tot 2,8 %, om in 2025 uit te komen op 1,8 %.
- › De werkgelegenheid kende de voorbije jaren een forse toename. In 2024 wordt verwacht dat deze meer in lijn zal liggen met het gemiddelde op de lange termijn (+ 33.000 personen). **Zo wordt voor 2024 een toename verwacht van de werkgelegenheidsgraad naar 72,7 % (72,4 % in 2023).**
- › Het overheidstekort zou stabiel blijven in 2024, op 4,6 % van het bbp. De schuldgraad zou wel licht toenemen van 105,2 % tot 106,2 % van het bbp²¹.

1.4. WAT ZIJN DE VOORNAAMSTE ONZEKERHEDEN EN RISICO'S?

Dit hoofdstuk gaf enerzijds een overzicht van de voornaamste ontwikkelingen van het voorbije jaar en anderzijds een overzicht van de meest recente voorspellingen inzake evoluties van de economische activiteit en de inflatie. Voorspellingen zijn altijd onderhevig aan onzekerheden en risico's die van invloed kunnen zijn²². **Een aantal factoren kunnen een negatieve invloed uitoefenen op de voorspelde economische activiteit en/of de inflatie terug doen opveren:**

- › **Geopolitieke conflicten:**
 - **De Russisch-Oekraïense oorlog** blijft voortduren en het einde lijkt nog niet in zicht. Een verdere escalatie kan uiteraard grote gevolgen hebben voor de economische activiteit in wereldwijd en Europa. **Recent lijkt de olieprijs toe te nemen** door aanvallen op Russische infrastructuur.
 - **Het conflict in het Midden-Oosten** draagt het risico met zich mee om verder uit te breiden in de regio die verantwoordelijk is voor een groot deel van de wereldwijde olieproductie. De aanvallen van Jemenitische Houthi-rebellen op transportschepen in de Rode Zee verstoren de wereldhandel en verhogen de kosten voor transport per schip. Enkele wagenproducenten (Tesla, Volvo Cars Gent) hebben bijvoorbeeld besloten om de productie van nieuwe wagens tijdelijk stil te leggen, omwille van problemen met de internationale scheepvaart.
- › **Extreme weerfenomenen** riskeren druk te zetten op de wereldwijde voedselproductie en zo de prijzen voor voeding en de inflatie te verhogen.

- › **De vastgoedproblemen binnen de Chinese economie** zijn nog niet onder controle. Het is mogelijk dat deze problemen uitbreiden en zich verder verspreiden binnen de economie. Een vertraging in economische groei van een grote economie zoals de Chinese zal zich dan ook wereldwijd laten voelen in een vertraging van diverse economieën.
- › **Overheden wereldwijd gaan gebukt onder een grote schuldenlast en overheidstekorten.** Binnen de Europese Unie heeft de Europese Commissie reeds aangegeven strenger toe te kijken op schulden en tekorten. Diverse lidstaten, waaronder België, dreigen geconfronteerd te worden met programma's om dit tekort of de schuld terug te dringen. Afhankelijk van de gekozen beleidsweg kan dit zwaarder wegen op de economische activiteit.

Anderzijds kunnen een aantal factoren een gunstige invloed uitoefenen op de economische activiteit en de inflatie:

- › **De inflatie koelt sneller af dan verwacht.** Dit kan ertoe leiden dat centrale banken sneller overgaan tot het verlagen van hun rentevoeten. Dit heeft op zijn beurt dan weer een gunstig effect op de economische activiteit.
- › **De economie van de VS blijft erg sterk presteren en klopt steeds de verwachtingen.** Een blijvend sterke VS die boven de verwachting presteert, zou een impuls geven aan de wereldeconomie.

²¹ Zie referenties FPB (februari, 2024).

²² Zie referenties ECB (februari, 2024), IMF (januari, 2024) en IMF (april, 2024).

2. CONJUNCTUUR IN BRUSSEL

2.1. EVOLUTIE VAN DE RECENTE BRUSSELSE ECONOMISCHE ACTIVITEIT

De analyse van de Brusselse economische activiteit in de recentste kwartalen is gebaseerd op de exploitatie van de btw-aangiften (zie glossarium). Bijgevolg is alleen de activiteit van de btw-plichtigen²³ erin opgenomen. Samen zijn deze handelsactiviteiten goed voor ongeveer 45 % van de totale toegevoegde waarde in Brussel²⁴. Deze keuze vloeit voort uit de behoefte aan recente kwartaalgegevens. Dit betekent dat de productie van de niet-marktsector niet in rekening wordt genomen, maar deze is uiteindelijk minder onderhevig aan de grillen van de conjunctuur. Enkele marktactiviteiten die niet onderworpen zijn aan de btw, zoals financiële activiteiten, worden ook buiten beschouwing gelaten.

Lichte groei van de marktsector in 2023

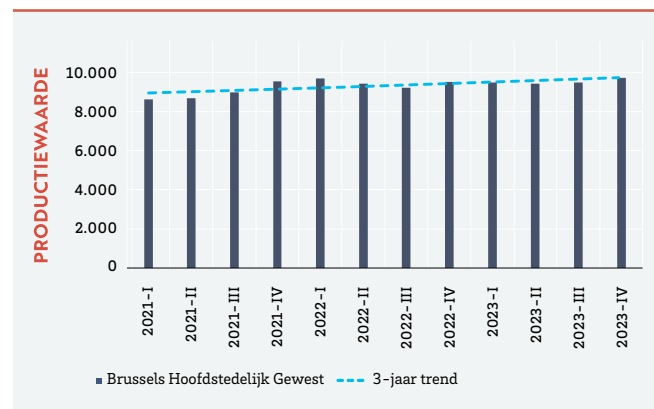
In vergelijking met de recente crisisjaren, was **2023 een relatief goed jaar voor de marktactiviteit in Brussel**. Over het hele jaar kende de marktactiviteit in Brussel **een groei van 0,7 % op jaarbasis**. Deze groei is hoger dan die in de rest van het land (+ 0,4 %).

Terugblikkend is dit de evolutie van de Brusselse economische activiteit sinds eind 2022 (zie grafiek 5):

- › In het **eerste en tweede kwartaal van 2023** : stabilisatie van de economische activiteit na een sterk herstel in het laatste kwartaal van 2022. De vertraging van de inflatie (zie grafiek 1), in combinatie met beschermingsmaatregelen voor de huishoudens, zoals de indexering van de lonen en sociale uitkeringen en de maatregelen om de energiekosten te verlagen, hebben de consumptie gestimuleerd vanaf het laatste kwartaal van 2022.
- › In het **derde en vierde kwartaal van 2023**: hervatting van de groei van de marktactiviteit, met een versnelling in het laatste kwartaal van 2023. Deze **groei wordt vooral gedragen door de sector van persoonlijke dienstverlening** (restaurants, hotels, sport- en vrijetijdsactiviteiten).

In de rest van België heerste een heel andere dynamiek. Het eerste kwartaal van 2023 werd gekenmerkt door een sterke groei, gevolgd door een lichte, geleidelijke afname van de activiteit in de volgende drie kwartalen.

GRAFIEK 5: Evolutie van de activiteit in de niet-financiële marktsector (in miljoen EUR, constante waarde 2019)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

²³ Bepaalde commerciële activiteiten zijn vrijgesteld van btw. Dat geldt met name voor de meeste financiële en verzekeringsactiviteiten of voor medische activiteiten.

²⁴ Schatting gebaseerd op gewestelijke rekeningen voor 2019.

KADER 1: Meting van de waarde van de marktproductie in Brussel

De indicator voor de marktproductie is gebaseerd op de kwartaalomzet van de btw-plichtige bedrijven. De indicator wordt opgebouwd door middel van onderstaande stappen:

1. **Sectorale groepering:** De kwartaalomzet van de bedrijven wordt ingedeeld per sector (Nacebel op tweecijferig niveau) om de gegevens te groeperen per economisch homogene categorie.
2. **Seizoensgebonden aanpassing:** De sectorale omzetcijfers zijn gecorrigeerd om seizoensschommelingen te elimineren, waardoor de productie per kwartaal kan worden vergeleken.
3. **Weging volgens sector:** De voor seizoensinvloeden gecorrigeerde omzet wordt vermenigvuldigd met een sectorale coëfficiënt voor de toegevoegde waarde. Die coëfficiënt weerspiegelt de verschillende capaciteiten van iedere sector om waarde te genereren uit een gelijkwaardig omzetvolume. Zo genereren handelsactiviteiten over het algemeen minder welvaart per euro omzet dan andere sectoren.
4. **Samenvoeging:** De gewogen sectorwaarden worden samengevoegd om veranderingen in de totale productie van alle marktactiviteiten te meten.

$$P_m = \sum_i CA_i \cdot Coef_VA_i$$

Waarbij:

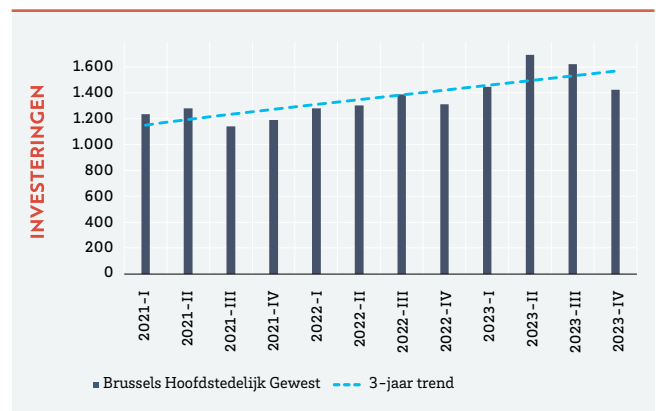
- P_m staat voor de kwartaalproductie van alle marktactiviteiten.
- CA_i staat voor de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde kwartaalomzet voor sector i.
- $Coef_VA_i$ staat voor de sectorale coëfficiënt van toegevoegde-waardecreatie voor sector i.

Heropleving van de bedrijfsinvesteringen in 2023

In 2023 zagen we een belangrijke heropleving van de investeringen van de marktsector in Brussel, na drie sobere jaren (zie grafiek 6)²⁵. De investeringsgroei was vooral hoog in de eerste helft van 2023. In de tweede helft van het jaar daalden de investeringen, maar ze bleven op een hoog niveau. Over het hele jaar stegen de investeringen in de Brusselse marktsector met 17 % ten opzichte van 2022. De rest van België kende ook een sterke investeringsgroei, zij het in mindere mate (+ 12 %).

Dat herstel van de investeringen is bemoedigend, omdat het wordt gedragen door verschillende marktsectoren in Brussel. Accommodatie, sport; ontspanning en recreatie, bouw, en verhuur en lease zijn de sectoren die het meest bijdragen aan deze opleving. De toename van de investeringen is des te opmerkelijker omdat ze plaatsvindt tegen een achtergrond van hogere rentetarieven (zie hoofdstuk 1). Dat weerspiegelt het vermogen van de bedrijven om kapitaal aan te trekken om hun investeringsprojecten te ondersteunen.

GRAFIEK 6: Evolutie van de investeringen in de niet-financiële marktsector (in miljoen EUR, constante waarde 2019)

Bronnen: Statbel (btw-aangiften), berekeningen BISA.
 Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoensschommelingen.

²⁵ Van 2020 tot 2022 hebben de Brusselse bedrijven hun investeringen met gemiddeld 14 % verminderd ten opzichte van 2019.

Het ondernemersvertrouwen wisselend, vertrouwen huishoudens sterk gestegen

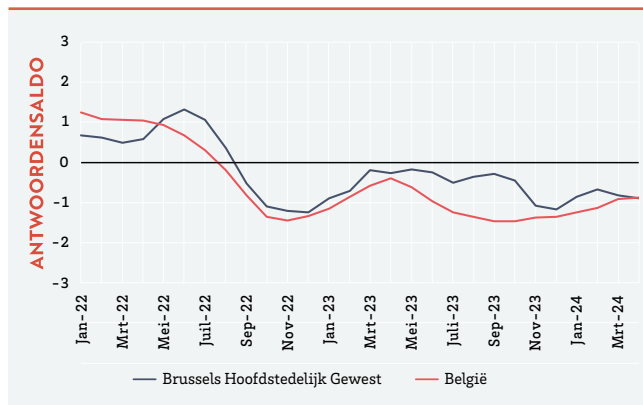
Brusselse ondernemers blijven voorzichtig

Dankzij de dalende energieprijzen en inflatie werd het ondernemersvertrouwen in Brussel begin 2023 hersteld (zie grafiek 7, zie glossarium). Deze positieve dynamiek nam echter geleidelijk af en het vertrouwen daalde opnieuw tegen het einde van het jaar. In het eerste kwartaal van 2024 blijft het ondernemersvertrouwen op een laag niveau.

Dit gemengde vertrouwen valt te verklaren door een aanhoudend klimaat van grote onzekerheid. Het conflict in Oekraïne, de schommelende prijzen en rentetarieven, en de Europese industrie die het moeilijk heeft, zijn stuk voor stuk elementen die Brusselse ondernemers zorgen baren.

In de rest van België verslechtert het ondernemersvertrouwen vanaf het tweede kwartaal van 2023. De belangrijkste reden voor deze terugval is het gedaalde vertrouwen in de Vlaamse industriële sector.

GRAFIEK 7: Ondernemersvertrouwen, enquêteresultaten

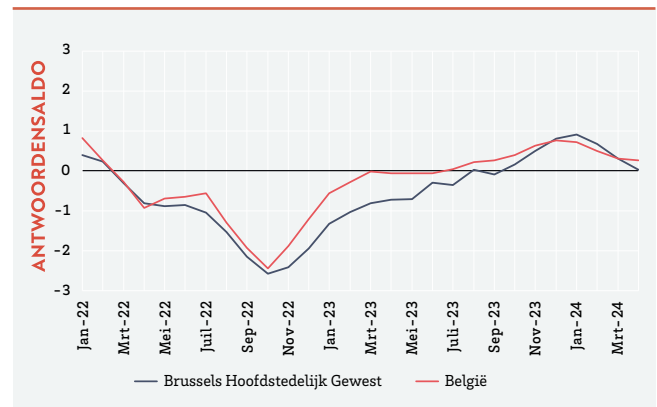
Bron: NBB (april 2024), berekeningen BISA

Noot : saldo van de antwoorden gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, gestandaardiseerde score, driemaandelijks voortschrijdend gemiddelde

Brusselse huishoudens krijgen weer vertrouwen

In 2023 neemt het vertrouwen van de huishoudens sterk toe. Op het hoogtepunt van de energiecrisis, in oktober 2022, stond het vertrouwen van de huishoudens op een buitengewoon laag peil²⁶ (zie grafiek 8). Door de dalende inflatie en het herstel van de koopkracht (gekoppeld aan de loonindexering) verbeterde het vertrouwen daarna geleidelijk aan, tot eind 2023. Begin 2024 daalde het vertrouwen van de huishoudens opnieuw in het Brussels Gewest, net als in de rest van België.

GRAFIEK 8: Consumentenvertrouwen, enquêteresultaten

Bron: NBB (april 2024), berekeningen BISA

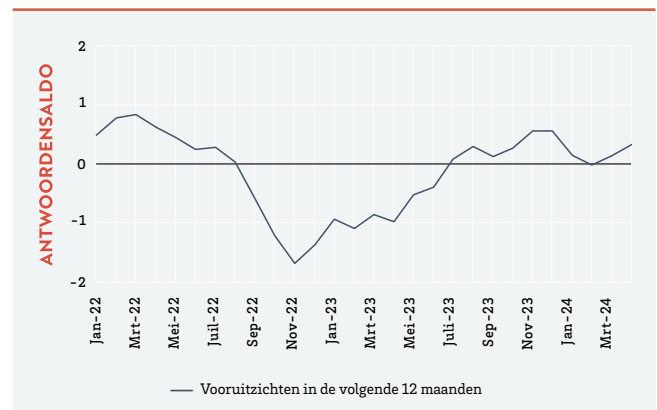
Opmerking: saldo van de antwoorden gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, gestandaardiseerde score, driemaandelijks voortschrijdend gemiddelde

²⁶ Dit is het laagste niveau van de afgelopen tien jaar.

Geleidelijke hervatting van belangrijke aankopen in 2023

Door de inflatiecrisis bleken de Brusselse huishoudens duidelijk hun belangrijke aankopen te willen uitstellen. Eind 2022 waren de verwachtingen inzake belangrijke aankopen buitengewoon laag (zie grafiek 9). **Naarmate 2023 vorderde, toonden huishoudens zich echter steeds positiever over het idee om hun belangrijke aankopen te hervatten.** De indexering van de lonen, de lagere inflatie en de premies voor energiefacturen hebben allemaal bijgedragen aan dit herstel. Eind 2023 waren de verwachtingen inzake belangrijke aankopen, net als de vertrouwensindex, op een vergelijkbaar niveau als vóór de energiecrisis.

GRAFIEK 9: Belangrijke aankopen door de Brusselse huishoudens, enquêteresultaten

Bron: NBB (april 2024), berekeningen BISA

Noot: saldo van de antwoorden gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, gestandaardiseerde score, driemaandelijkse voortschrijdend gemiddelde

2.2. FOCUS OP DE ACTIVITEIT VAN DE MARKTSECTOREN IN 2023

Deze sectorale analyse betreft de recente evolutie van de productie en de investeringen in activiteiten van de marktsector. Deze activiteiten worden onderzocht binnen vier hoofdgroepen: verwerkende industrie, bouwnijverheid, productiediensten en persoonlijke diensten. Samen waren deze handelsactiviteiten in 2019 goed voor ongeveer 45 % van de totale toegevoegde waarde in Brussel.

De productiewaarde in de verwerkende industrie daalt verder in 2023

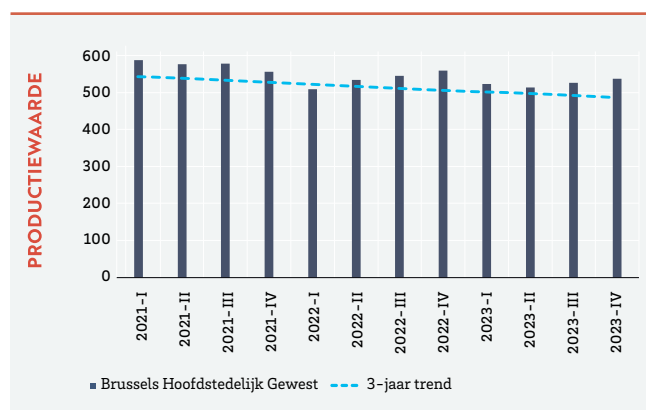
In 2023 was de verwerkende industrie goed voor slechts 5,5 % van de welvaartscreatie in de Brusselse markteconomie, tegenover 22 % in Vlaanderen en 25,5 % in Wallonië. Bovendien is in stedelijke gebieden een aanzienlijk deel van de welvaart die door de nijverheidssector wordt gegenereerd afkomstig van kantooractiviteiten in plaats van industriële productie op locatie.

Het economische context van 2023 was bijzonder ongunstig voor industriële activiteiten:

- › **De energiecrisis** heeft een grote impact gehad op deze sector, die een grootverbruiker is van energieproducten. Hoewel de energieprijzen in 2023 gedaald zijn, blijven ze wegen op het concurrentievermogen van de Europese bedrijven, die nog steeds te maken hebben met prijzen die over het algemeen hoger liggen dan in de rest van de wereld;
- › **De stijgende rentevoeten** en de daaruit voortvloeiende hogere financieringskosten wegen op de industriële sector, die over het algemeen een hoger investeringsniveau vereist dan andere sectoren;
- › **De verzwakkende internationale context** heeft een negatief effect op de handel (zowel import als export) in deze sector, die gericht is op buitenlandse markten (zie sectie 1.1).

Deze factoren verergeren de structureel moeilijke situatie voor de nijverheidssector in stedelijke gebieden, die daarbovenop te maken heeft met hoge grondkosten.

In 2023 is de **productiewaarde van de Brusselse nijverheidssector met 2,3 % gedaald** tegenover 2022. In de rest van België maakten de Vlaamse en Waalse industriële sectoren een uiteenlopende dynamiek door. **In Vlaanderen krimpt de industriële sector met 5,1 %** ten opzichte van 2022 door een historische achteruitgang van de chemische industrie (- 23 %) en de metallurgie (- 20 %). **In Wallonië kent de nijverheidssector een groei van 3,4 %** ten opzichte van 2022, onder stimulans van de farmaceutische sector (+ 18 %).

GRAFIEK 10: Evolutie van de activiteit van de verwerkende industrie (in miljoen EUR, constante waarde 2019)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA.

Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

De evolutie van de productiewaarde voor de belangrijkste industriële activiteiten in Brussel wordt hieronder weergegeven:

- › **de voedingsindustrie**, die goed is voor 9 % van de waardecreatie in de marktindustrie, is bijzonder hard getroffen door de opeenvolgende crises. Sinds 2019 is de waardecreatie ervan met 29 % gedaald in Brussel. Deze daling kan hoofdzakelijk worden verklaard door de verhuis van belangrijke spelers naar een ander gewest. In 2023 is **de productiewaarde van de voedingsindustrie nog verder gedaald met 4 % jaar-op-jaar**. De **drankenindustrie** kende daarentegen een **aanzienlijke groei in 2023** (+ 5 % jaar-op-jaar). Die gunstige dynamiek geldt zowel voor de bierproductie als de mineraalwater- en frisdrankenindustrie (Coca-Cola in Anderlecht).

TABEL 1: Evolutie van de economische activiteit in de verwerkende industrie

	Gewicht van de activiteit in de verwerkende industrie (in 2023)	Verandering 2023-2022	Verandering 2023-2019
Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen	20 %	13 %	4 %
Vervaardiging van chemische producten	9 %	- 32 %	20 %
Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	9 %	- 1 %	- 10 %
Vervaardiging van voedingsmiddelen	9 %	- 4 %	- 29 %
Vervaardiging van dranken	9 %	5 %	- 6 %
Totaal verwerkende industrie	100 %	- 2 %	- 13 %

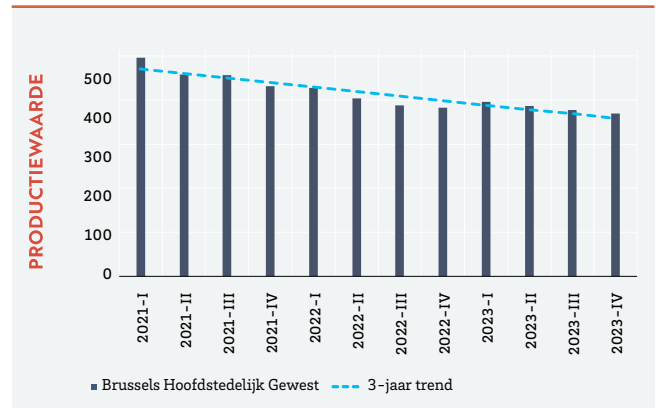
Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

De bouwsector blijft krimpen

De bouwsector was goed voor ongeveer 4 % van de Brusselse markteconomie in 2023. In de rest van België is de bouw dubbel zo groot.

In 2022 heeft de sterke stijging van de prijzen voor energie en bouwmaterialen de druk nog vergroot op deze sector, die al verzwakt was door de coronacrisis. Eind 2023 was de bouw nog steeds een van de sectoren met de sterkste stijging van de prijzen in twee jaar. De vraag in de bouwsector is grondig aangetast door deze prijsstijging. Tegen deze ongunstige achtergrond **kromp de productie van de bouw verder in 2023** (- 6 % jaar-op-jaar). De sub-sectoren die het meest getroffen werden door deze productiedaling waren de bouw van gebouwen (- 8 %) en de weg- en waterbouw (- 16 %). De productie van gespecialiseerde bouwwerkzaamheden (waaronder met name renovatiewerkzaamheden vallen) daalde met slechts 1 % op jaarbasis.

GRAFIEK 11: Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de bouwsector (in miljoen EUR, constante waarde 2019)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA.

Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

TABEL 2: Evolutie van de economische activiteit in de bouwnijverheid

	Gewicht van de activiteit binnen de bouwsector (in 2023)	Verandering 2023-2022	Verandering 2023-2019
Bouw van gebouwen	34 %	- 8 %	- 27 %
Weg- en waterbouw	6 %	- 16 %	- 33 %
Gespecialiseerde bouwwerkzaamheden	61 %	- 1 %	- 13 %
Totaal bouwsector	100 %	- 6 %	- 16 %

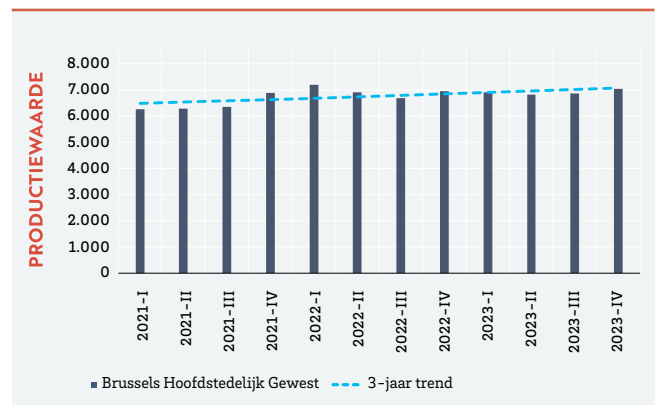
Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

De waarde van productiediensten stijgt niet langer in 2023

De productiediensten genereren 72 % van de productiewaarde van de markteconomie in Brussel, tegenover 51 % in de rest van België. Deze groep die gericht is op bedrijven, omvat adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer, groothandel, goederenvervoer en telecommunicatie.

De waarde van de productiediensten, die in 2021 een sterke stijging kende, is sinds 2022 niet meer toegenomen. In 2023 is de waardecreatie van deze sector zelfs licht gedaald (- 0,4 %) in het Brussels Gewest.

GRAFIEK 12: Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de sector van de productiediensten (in miljoen EUR, constante waarde 2019)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA.

Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

De marktdiensten die in 2023 zijn gekrompen zijn logistiek en transport, groothandel en telecommunicatie:

- › De **telecommunicatiesector** daalde met 1 % op jaarbasis. Die aanhoudende daling van de activiteit zou gedeeltelijk verband kunnen houden met de voortdurende daling van het aantal klanten van digitale tv, die overstappen op streamingplatformen²⁷. De sector blijft echter massaal investeren in het Brussels Gewest, met name wat betreft de uitrol van glasvezel.
- › De **groothandel** kent een daling met 2 % jaar-op-jaar. In vergelijking met 2019 is de activiteit in deze sector met 15 % gedaald. Bepaalde van deze groothandelsactiviteiten liggen stroomopwaarts van de detailhandel, die zelf aan het krimpen is.

Aan de andere kant kende de productiewaarde van veel kantooractiviteiten opnieuw een stijging. Deze kantooractiviteiten, die al verschillende jaren een motor voor de groei in Brussel vormen, omvatten:

- › **Programmeren, computerconsultancy en aanverwante IT-activiteiten**, die met 8 % op jaarbasis groeien;
- › De sectoren van **rechtkundige en boekhoudkundige** dienstverlening en **administratieve kantoordiensten** die respectievelijk met 3 % en 7 % groeien op jaarbasis.
- › **Wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling**, die sterk groeien in Brussel (+ 88 % op jaarbasis en + 149 % sinds 2019).

Merk op dat de productiediensten die de Brusselse groei de voorbije jaren hebben aangezwengeld (hoofdkantoren, consultancy, juridische en boekhoudkundige activiteiten, programmering), voornamelijk hoogopgeleide werknemers tewerkstellen. Omgekeerd **hebben de belangrijke activiteiten die het sterkst dalen (groothandel, opslag), lager geschoolde werknemers in dienst**. In de toekomst zouden die trends ongunstig kunnen zijn voor de werkgelegenheid voor lager geschoolde Brusselaars op het grondgebied van het Gewest.

TABEL 3: Evolutie van de economische activiteit in de productiediensten

	Gewicht van de activiteit binnen de productiediensten (in 2023)	Verandering 2023-2022	Verandering 2023-2019
Ontwerpen en programmeren van computerprogramma's, computerconsultancyactiviteiten en aanverwante activiteiten	8 %	13 %	17 %
Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten	4 %	7 %	23 %
Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening	5 %	3 %	10 %
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	2 %	88 %	149 %
Telecommunicatie	8 %	- 1 %	- 7 %
Groothandel en handelsbemiddeling, met uitzondering van de handel in motorvoertuigen	9 %	- 2 %	- 15 %
Totaal productiediensten	100 %	0 %	10 %

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

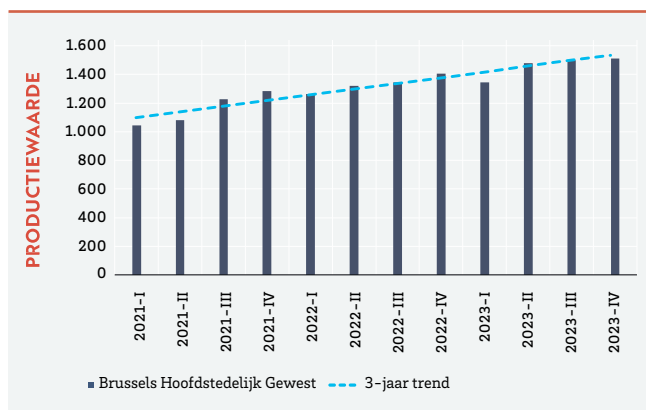
²⁷ De omzet van de internationale streamingplatformen is niet opgenomen in de gewestelijke cijfers voor de telecommunicatiesector of de distributie van films en televisieproducties.

Sterke stijging verkoop van persoonlijke diensten

De Brusselse sector van de persoonlijke diensten is goed voor 15 % van de Brusselse niet-financiële markteconomie. In de andere twee Belgische gewesten is de sector van vergelijkbaar belang.

In 2023 groeide de persoonlijke dienstverlening aanzienlijk in het Brussels Gewest (+ 9 % op jaarbasis). Vandaag genereert de sector meer welvaart dan vóór de gezondheids crisis (+ 7 % in vergelijking met 2019).

GRAFIEK 13: Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de sector persoonlijke diensten (in miljoen EUR, constante waarde 2019)

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA.
 Noot: De cijfers zijn gecorrigeerd voor seizoenschommelingen. De productiewaarde wordt geschat op basis van een conversie van de omzet van de activiteitensectoren in termen van toegevoegde waarde.

In 2023 steeg het omzetvolume in de meeste activiteiten voor persoonlijke diensten:

- De **restaurantsector** is op jaarbasis met 6 % gegroeid en genereert nu 9 % meer welvaart dan in 2019. Die sterke groei geldt voor alle restaurantactiviteiten (restaurants, cateringdiensten, cafés). Bovendien blijven de investeringen in de sector stijgen. Ondanks deze bemoedigende cijfers blijft de restaurantsector onder druk staan door de hoge inflatie van de levensmiddelen.
- In de **hotelsector** is de activiteit op jaarbasis met 33 % gestegen, waardoor de omzet nu hoger is dan in 2019 (+ 5 %). Die groei van de activiteit gaat gepaard met een toename van de investeringen in de sector, met een stijging van 99 % jaar op jaar en 91 % ten opzichte van 2019. Deze sterke stijging compenseert de onder-investering in de sector die in 2020 en 2021 werd waargenomen.
- De **creatieve, artistieke en amusementsactiviteiten en de sport-, recreatie- en vrijetijdsactiviteiten** kennen een activiteitengroei van respectievelijk 3 % en 19 % jaar op jaar. Ook die activiteiten genereren meer omzet dan in 2019.

Ten slotte is **de detailhandel (exclusief motorvoertuigen)** opnieuw met 2 % jaar op jaar gekrompen. De realiteit verschilt echter per handelsactiviteit:

- In de **voedingsdetailhandel** daalt de activiteit van supermarkten (- 3 %), terwijl gespecialiseerde voedingswinkels (slagers, bakkers enz.) de groei voortzetten die in 2022 begon. Ook de waarde van de verkoop op markten blijft stijgen;
- De meeste **non-foodactiviteiten** die zich in 2022 aan het herstellen waren, krimpen opnieuw in 2023. Dit geldt met name voor de detailhandel in kleding, waar de productiewaarde in 2023 met bijna 10 % daalde;
- De sterke groei van **verkoop op afstand**, wat enkele jaren geleden is opgekomen, hield in 2023 aan.

TABEL 4: Evolutie van de economische activiteit in de persoonlijke diensten

	Gewicht van de economische activiteit binnen de persoonlijke diensten (in 2023)	Verandering 2023-2022	Verandering 2023-2019
Detailhandel (met uitzondering van de handel in auto's)	33 %	- 2 %	- 5 %
Eet- en drinkgelegenheden	21 %	6 %	9 %
Verschaffen van accommodatie	9 %	33 %	5 %
Creatieve activiteiten, kunst en amusement	6 %	3 %	9 %
Sport, ontspanning en recreatie	4 %	19 %	24 %
Totaal persoonlijke diensten	100 %	+ 9 %	+ 7 %

Bronnen: STATBEL (btw-aangiften), INR (Gewestelijke rekeningen), berekeningen BISA

2.3. WERKGELEGENHEID EN WERKLOOSHEID

De groei van de loontrekkende tewerkstelling in Brussel vertraagt in de tweede helft van 2023

De kwartaalgegevens van de RSZ (gecorrigeerd voor seizoensschommelingen) maken een analyse mogelijk van de evolutie van de loontrekkende tewerkstelling in het Brussels Gewest volgens de woonplaats (zie glossarium), tot het vierde kwartaal van 2023. Werkgelegenheid wordt gemeten in het aantal werknemers of in voltijdsequivalenten (VTE, zie glossarium), die veranderingen in het arbeidsvolume aangeven.

Volgens deze cijfers **bleef het aantal loontrekkende Brusselse werknemers stijgen in de tweede helft van 2023, maar minder dynamisch dan in het voorgaande semester (zie grafiek 14)**. Dit cijfer steeg met gemiddeld 0,4 % in de laatste twee kwartalen van 2023, vergeleken met een gemiddelde stijging van 0,6 % in de eerste twee kwartalen van hetzelfde jaar. In absolute termen komt dit neer op een gemiddelde toename van ongeveer 1 300 werknemers per kwartaal in de laatste twee kwartalen van 2023. Dit cijfer ligt ver onder de eerder waargenomen cijfers (bijvoorbeeld gemiddeld + 2 300 per kwartaal tussen midden 2022 en midden 2023).

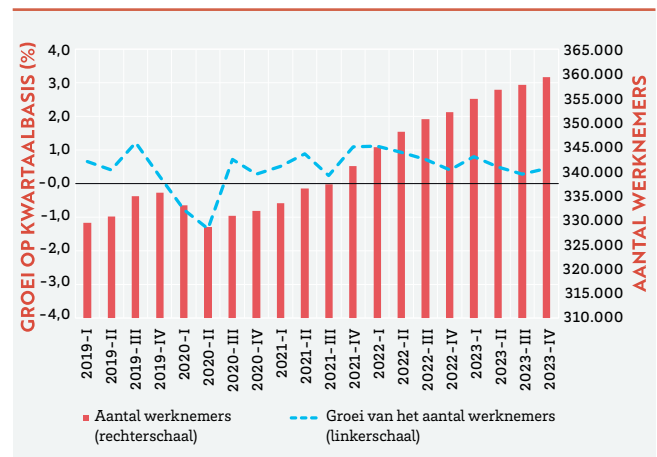
Ondanks deze terugval **steeg de werkgelegenheid bij de Brusselse loontrekkenden sterker dan op Belgisch niveau in de tweede helft van 2023**. De groei van het aantal loontrekkenden in het hele land bedroeg gemiddeld slechts 0,1 % in de laatste twee kwartalen van 2023, wat een stabiel tempo is in vergelijking met de twee voorgaande kwartalen. Als we kijken naar het jaar 2023 in zijn geheel, dan zien we dat het aantal loontrekkenden naar woonplaats op jaarbasis met 2,0 % is gestegen in Brussel, tegenover 0,4 % voor heel België. Deze dynamischere evolutie van de werkgelegenheid bij de Brusselaars, die al enkele jaren wordt vastgesteld, past in een context die vooral wordt gekenmerkt door de volgende twee factoren:

- › het goede activiteitsniveau in de marktsector in het Brussels Gewest **in de tweede helft van 2023 (zie hoofdstuk 2)**;
- › de situatie van volledige tewerkstelling die kenmerkend is voor de arbeidsmarkt in Vlaanderen, met een grote nood aan arbeidskrachten in Vlaamse ondernemingen en een zeer lage werkloosheidsgraad.

Als we kijken naar het aantal VTE, dan zien we dat **de groei van het arbeidsvolume van de loontrekkende Brusselaars sterk is vertraagd tussen de eerste en de tweede helft van 2023 (zie grafiek 15)**. Terwijl het aantal VTE in de eerste helft met gemiddeld 0,9 % per kwartaal steeg, nam dat aantal in de tweede helft met slechts gemiddeld 0,1 % per kwartaal toe. Zoals eerder al het geval was, **bleef de dynamiek van het arbeidsvolume gunstiger voor de Brusselaars dan voor België in zijn geheel**. Op nationaal niveau is de situatie zelfs nog sterker achteruit gegaan, waar het aantal VTE in het derde en vierde kwartaal van 2023 gemiddeld met 0,3 % kromp. Tussen midden 2023 en eind 2023 gingen er bijna 19 000 VTE verloren in België, terwijl er in dezelfde periode 2 600 VTE bijkwamen in Brussel.

Bovendien vertraagde tussen het eerste en tweede kwartaal van 2023 de groei van het arbeidsvolume sterker dan de groei van het aantal werknemers, zowel op nationaal als op Brussels niveau. Dit betekent dat **de gemiddelde arbeidsduur in de loop van het jaar gedaald is (-0,6 % in het Brussels Gewest tussen midden 2023 en eind 2023)**.

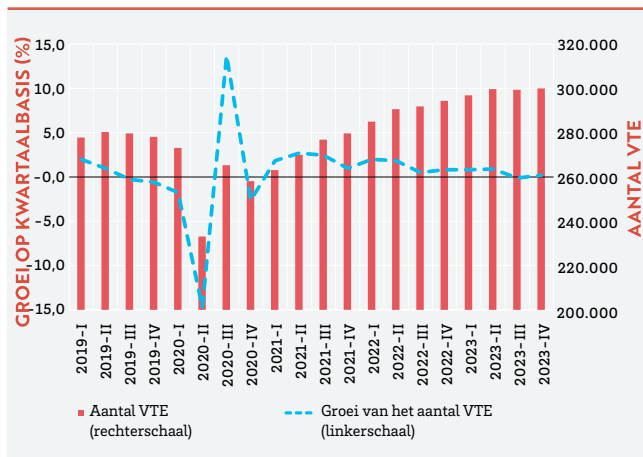
GRAFIEK 14: Evolutie van het aantal loontrekkende werknemers in Brussel

Bron: RSZ, berekeningen BISA

Noot: loontrekkende tewerkstelling naar woonplaats, gecorrigeerd voor seizoensschommelingen

GRAFIEK 15: Evolutie in het aantal VTE voor loontrekkende werknemers in Brussel

Bron: RSZ, berekeningen BISA
 Noot: loontrekkende tewerkstelling naar woonplaats, gecorrigeerd voor seizoensschommelingen

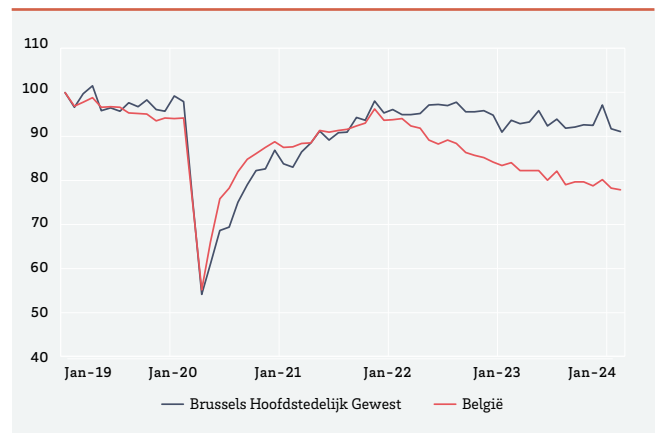
Uitzendarbeid bleef stabiel in de tweede helft van 2023, terwijl de werkgelegenheidsvooruitzichten in de zakelijke dienstverlening verder verslechterden

Aan de hand van het aantal uren dat door werknemers is gepresteerd in de uitzendsector en de aanwervingsvooruitzichten die blijken uit enquêtes bij ondernemingen, kan voor het recente verleden en voor de komende maanden de evolutie worden geanalyseerd van de werkgelegenheid volgens de werkplek op het Brussels grondgebied.

De index van het aantal gewerkte uitzenduren in Brussel in de tweede helft van 2023 is stabiel gebleven ten opzichte van de vorige zes maanden, met een gemiddelde waarde van 93 (basis januari 2019 = 100, zie grafiek 16). In vergelijking met de cijfers voor 2022 (96 voor elk van de twee semesters van dat jaar) daalt de index echter, wat wijst op **een afname van het gebruik van uitzendarbeid in het Brussels Gewest tussen 2022 en 2023**.

Op nationaal niveau was de daling van de activiteit in de uitzendsector in dezelfde periode echter veel duidelijker. De recentste cijfers voor februari 2024 bevestigen dat er nog steeds sprake is van een aanzienlijke kloof. De index van het aantal gewerkte uitzenduren in Brussel stond begin 2024 dus op 91, hetzij 13 procentpunten boven de waarde voor België. Gezien het profiel van het Brussels Gewest, dat meer dienstengericht is in vergelijking met de rest van het land, is het redelijk om aan te nemen dat de betere prestaties van de uitzendarbeid in Brussel deels verklaard kunnen worden door het feit dat de uitzendarbeid in het Brussels Gewest minder conjunctuurgevoelig is.

GRAFIEK 16: Index van het aantal gewerkte uitzenduren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België (januari 2019 = 100)

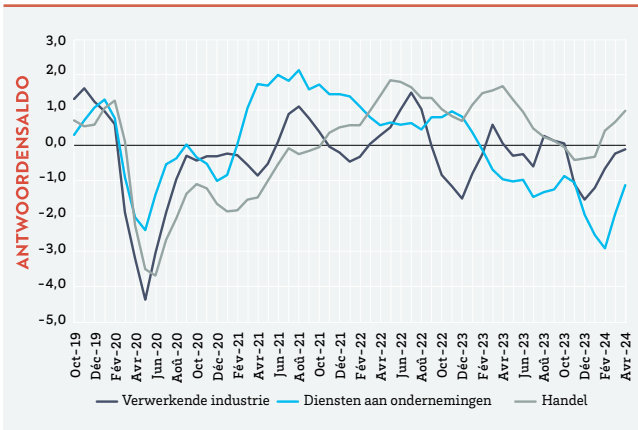

Bron: FEDERAGON, berekeningen BISA
 Noot: maandgegevens gecorrigeerd voor seizoensschommelingen

Grafiek 17 toont de evolutie van de aanwervingsintenties voor de komende drie maanden bij de Brusselse ondernemingen die actief zijn in drie activiteitssectoren (zakelijke dienstverlening, handel en industrie). Uit deze cijfers kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- ▶ **Als we de resultaten voor eind 2023 vergelijken met die voor midden 2023, lijkt de situatie over het geheel genomen minder gunstig wat betreft de werkgelegenheidsvooruitzichten.** De cijfers verslechterden zelfs en lagen onder het langetermijngemiddelde in de drie sectoren. In december 2023 waren ondernemingen in de zakelijke dienstverlening en de verwerkende industrie het minst geneigd om nieuwe werknemers aan te werven.
- ▶ **De gegevens voor de eerste vier maanden van 2024 wijzen op een hernieuwd optimisme.** De aanwervingsintenties zijn in de drie sectoren verbeterd en liggen in de handel zelfs boven het langetermijngemiddelde. **In de zakelijke dienstverlening bleven de werkgelegenheidsvooruitzichten dalen tot februari.** Dit niveau van pessimisme is in deze belangrijke sector van de Brusselse economie niet meer voorgekomen sinds het dieptepunt dat in mei 2020 werd genoteerd tijdens de coronacrisis. Ondanks een lichte verbetering in maart en april, bleven de aanwervingsintenties van ondernemingen in de sector ver onder het normale niveau.

GRAFIEK 17 : Werkgelegenheidsvooruitzichten in de verwerkende industrie, de zakelijke dienstverlening en de handel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, enquêteresultaten

Bron: NBB (april 2024), berekeningen BISA

Noot: antwoordsaldo gecorrigeerd voor seizoensschommelingen, gestandaardiseerde score, driemaandelijks voortschrijdend gemiddelde

Al met al geven de indicatoren voor uitzendarbeid en de werkgelegenheidsvooruitzichten een gemengd beeld:

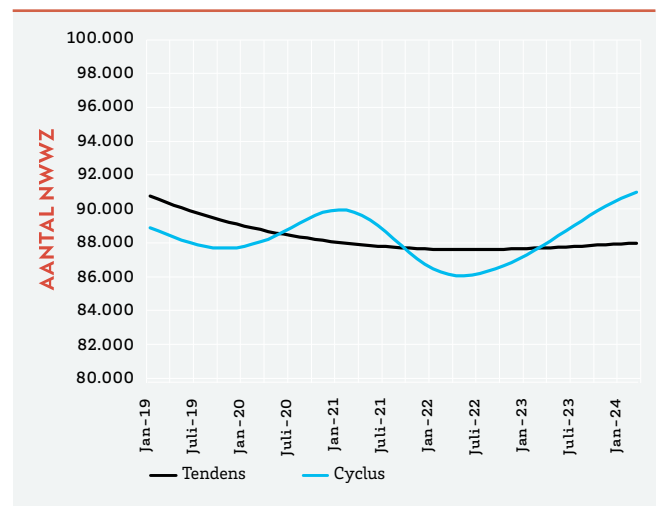
- › Enerzijds **vertoonde de Brusselse uitzendsector een zekere veerkracht gedurende 2023 en tot begin 2024**, in tegenstelling tot de aanhoudende daling van de activiteit in uitzendarbeid op nationaal niveau;
- › Anderzijds is het **groeïende pessimisme over de aanwerving in de zakelijke dienstverlening** een negatief signaal voor de evolutie van de werkgelegenheid in de komende maanden, gezien het belang van deze sector in het Brussels Gewest.

De werkloosheid is al 15 maanden op rij gestegen, maar de stijging vertraagde in het eerste kwartaal van 2024

In maart 2024 waren 91 046 personen ingeschreven als **niet-werkende werkzoekende (NWWZ, zie glossarium) in het Brussels Gewest**, volgens de administratieve werkloosheidscijfers van Actiris. **Het aantal werklozen in Brussel is sinds januari 2023 onafgebroken gestegen, wat neerkomt op een stijging van 15 maanden op rij** (jaar-op-jaar). Over heel 2023 steeg het aantal NWWZ met 5,7 %, wat overeenkomt met bijna 5 000 bijkomende werklozen in het Brussels Gewest op één jaar tijd. Van deze groep hebben 936 personen de Oekraïense nationaliteit.

Als gevolg van deze opeenvolgende stijgingen **is het werkloosheidsniveau in Brussel opnieuw boven zijn lange-termijntrend gestegen, en de kloof met deze trend is in de loop van 2023 blijven toenemen** (grafiek 18). Deze stijging van de werkloosheidscurve hield aan in het eerste kwartaal van 2024 en overtrof de piek die eind 2020 - begin 2021 werd waargenomen tijdens de coronacrisis.

GRAFIEK 18: Conjecturele evolutie van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

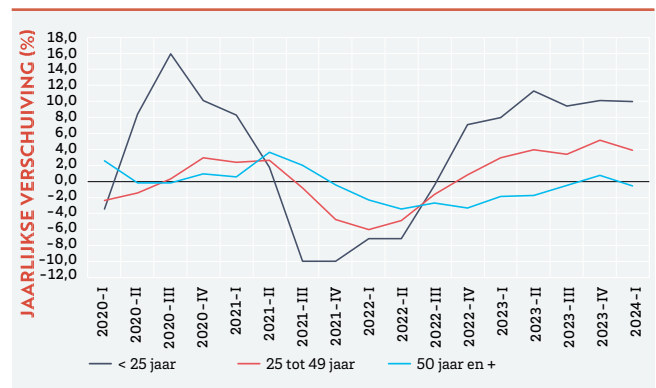
Bron: Actiris, berekeningen BISA

Noot: gegevens gecorrigeerd voor seizoensschommelingen

De recentste administratieve werkloosheidscijfers wijzen echter op een mogelijke verbetering. **Terwijl de werkloosheid in Brussel aan het begin van 2024 nog steeg, vertraagde het groeitempo geleidelijk tijdens de eerste drie maanden van het jaar.** Desondanks steeg het gemiddelde aantal NWWZ van 2023 en het eerste kwartaal van 2024, wat een toename betekent van ongeveer 3 000 personen. De impact van NWWZ met de Oekraïense nationaliteit bleef aanzienlijk: hun aantal steeg in dezelfde periode met 40 % (+ 621 personen).

Hoewel de administratieve werkloosheid in het Brussels Gewest globaal gezien is gestegen, worden niet alle categorieën van NWWZ op dezelfde manier getroffen. Wat leeftijd betreft, blijft de situatie hetzelfde als in de vorige kwartalen: **onder Brusselse jongeren is de werkloosheid het sterkst gestegen.** Zowel in het vierde kwartaal van 2023 als in het eerste kwartaal van 2024 steeg het aantal NWWZ onder de 25 jaar met 10 % jaar-op-jaar (zie grafiek 19). De groep van werkzoekenden tussen 25 en 49 jaar noteerde eveneens een aanzienlijke stijging, zij het op kleinere schaal (respectievelijk + 5,2 % en + 3,9 % voor dezelfde twee kwartalen). De evolutie is veel beperkter voor mensen van 50 jaar en ouder.

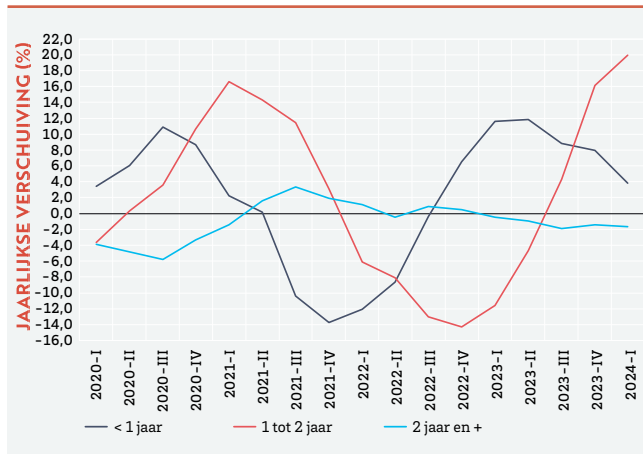
GRAFIEK 19: Groei van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens leeftijdsgroep

Bron: Actiris, berekeningen BISA

Wat het aantal NWWZ in functie van de duur van de werkloosheid betreft, is het beeld veranderd ten opzichte van de vorige kwartalen. **Tijdens de eerste drie kwartalen van 2023 werd de stijging van de werkloosheid in het Brussels Gewest immers hoofdzakelijk verklaard door de sterke groei van de NWWZ van korte duur.** In deze periode steeg het aantal personen dat ingeschreven stond als werkloze voor minder dan één jaar met gemiddeld bijna 11 % per kwartaal (jaar-op-jaar, zie grafiek 20). Omgekeerd daalde het aantal NWWZ met een werkloosheidsduur van één tot twee jaar tijdens de eerste twee kwartalen van 2023, en begon dat aantal pas te stijgen vanaf het derde kwartaal. Daarna steeg het sterk tot 16,1 % in het vierde kwartaal van 2023 en tot 19,9 % in het eerste kwartaal van 2024. Tegelijkertijd vertraagde de groei van de NWWZ van korte duur (respectievelijk + 7,9 % en + 3,8 % voor dezelfde twee kwartalen). In tegenstelling tot het voorgaande jaar was het dus vooral **de werkloosheid van gemiddelde duur (tussen één en twee jaar) die de stijging van de Brusselse werkloosheid in het eerste kwartaal van 2024 aanwakkerde.** De NWWZ die sinds twee of meer jaar zijn ingeschreven, kenden wel een blijvende daling, als enige categorie binnen deze onderverdeling. Deze daling was absoluut onvoldoende om de stijging in de andere categorieën te compenseren.

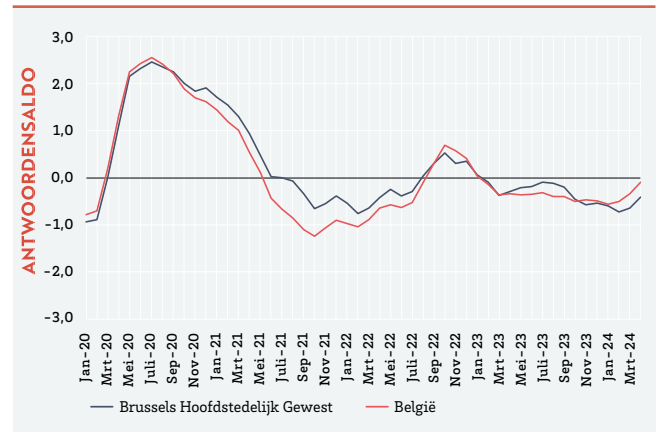
GRAFIEK 20: Groei van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens de duur van de werkloosheid

Bron: Actiris, berekeningen BISA

Terwijl de administratieve gegevens aangeven dat het aantal werkzoekenden begin 2024 nog stijgt, blijkt uit de resultaten van de maandelijkse enquêtes van de NBB (zie glossarium) dat de huishoudens in het Brussels Gewest optimistischer zijn. De verwachtingen van Brusselse huishoudens over de evolutie van de werkloosheid in de komende twaalf maanden verbeterden in de tweede helft van 2023 tot in maart 2024 (zie grafiek 21). In maart 2024 gaf de prognosecurve een gunstigere situatie aan voor Brusselse huishoudens dan voor Belgische huishoudens. Dit hernieuwde optimisme valt samen met de vertraging van de groei van het aantal NWWZ die hierboven werd genoteerd voor de eerste drie maanden van 2024, wat de mogelijkheid bevestigt dat er een verbetering kan komen op het vlak van werkloosheid in het Brussels Gewest.

GRAFIEK 21: Werkloosheidsvooruitzichten voor de komende twaalf maanden, enquêteresultaten

Bron: NBB (april 2024), berekeningen BISA

Noot: antwoordensaldo gecorrigeerd voor seizoensschommelingen, gecentreerd, voortschrijdend gemiddelde over drie maanden; een stijging (daling) van het saldo wijst op een verslechtering (verbetering) van de werkloosheidsvooruitzichten

GLOSSARIUM

› Binnenlandse werkgelegenheid

Tewerkstelling van personen die op een welbepaald grondgebied werken, ongeacht of zij er wonen. Naast de regionale rekeningen die in deze barometer worden gebruikt om de binnenlandse werkgelegenheid te analyseren, bestaan andere gegevensbronnen (bijvoorbeeld de Enquête naar de Arbeidskrachten). Er zijn meerdere factoren die een verklaring bieden voor de verschillen tussen beide bronnen: type gegevens (administratieve of op basis van een enquête), al dan niet rekening houden met de internationale tewerkstelling, de gehanteerde definitie van werk, momenten van de meting, manier van het meetellen van studentenarbeid, raming van zwartwerk... Niet te verwarren met de werkende bevolking van een Gewest, waartoe alle werkenden behoren die in dat Gewest wonen.

› Driemaandelijks verschuiving (in %)

Een evolutie op kwartaalbasis vergelijkt de waarde van een grootheid met een interval van een kwartaal. Zo wordt de driemaandelijks verschuiving van een variabele X tijdens een kwartaal T berekend met de volgende formule:

$$\text{Groeivoet in driemaandelijks verschuiving} = \frac{X_T - X_{T-1}}{X_{T-1}}$$

› Economische activiteit

In deze publicatie wordt de ontwikkeling van de economische activiteit weergegeven aan de hand van twee maatstaven:

- **Bruto Binnenlands Product (bbp):** deze indicator meet de welvaart die in een bepaalde periode wordt gecreëerd. Die komt overeen met de waarde van de productie minus het intermediaire verbruik (waarde van de aankopen).
- **Omzet:** Dit komt overeen met de waarde van de productie (waarde van de verkopen) binnen de sectoren van de niet-financiële markteconomie. Deze maatstaf maakt het mogelijk de economische activiteit binnen bepaalde grenzen te begrijpen:
 - Een beperkt toepassingsgebied: alleen de ontwikkeling van de activiteit van de sectoren van de niet-financiële markteconomie wordt door deze maatstaf bestreken. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest genereren deze sectoren 47 % van de totale welvaartscreatie van het gewest.
 - Een zeer onvolmaakte maatstaf van welvaartscreatie: van de ene sector tot de andere of van de ene periode tot de andere kan hetzelfde omzetcijfer een verschillende welvaartscreatie vertegenwoordigen omdat het intermediair verbruik varieert.

› Enquêtes van de NBB bij de consumenten

Elke maand ondervraagt de NBB een variabel staal van 1 850 Belgische gezinnen, waarvan 350 Brusselse. Deze op Europees niveau geharmoniseerde enquête peilt bij de consumenten naar hun perceptie van het toekomstige economische klimaat en hun plannen op vlak van sparen en uitgaven. De berekening van elk van de reeksen is gebaseerd op de som van de saldi van de antwoorden (verschil tussen het percentage deelnemers dat een stijging heeft aangegeven en het percentage dat een daling aangeeft). Vervolgens wordt een samenvattende indicator berekend op basis van de saldi van de antwoorden die betrekking hebben op de verwachtingen van de consumenten betreffende de economische situatie en de werkloosheid, alsook op hun spaargedrag en financiële situatie tijdens de komende twaalf maanden.

› Enquêtes van de NBB bij de ondernemingen

Elke maand ondervraagt de NBB een vast panel van ongeveer 5 000 Belgische bedrijven over de huidige stand van zaken van hun activiteiten en hun vooruitzichten op korte termijn. De vragen hebben betrekking op de waardering van de voorraden en het orderboek, de evolutie hiervan of de vooruitzichten inzake tewerkstelling en vraag. De berekening van elk van de reeksen is gebaseerd op de som van de saldi van de antwoorden (verschil tussen het percentage deelnemers dat een stijging heeft aangegeven en het percentage dat een daling aangeeft). Vervolgens wordt een samenvattende indicator van het vertrouwen van de ondernemingen berekend op basis van de bekomen antwoorden. Het is een gewogen indicator, gebaseerd op 14 vragen aan bedrijven, die een gewicht geven van 65 % aan de antwoorden van ondernemingen in de industrie, 15 % aan deze van ondernemingen in de bouwnijverheid, 15 % aan deze van ondernemingen in de zakelijke dienstverlening en 5 % aan deze van ondernemingen in de handel.

› Gestandaardiseerde score

Een variabele standaardiseren betekent de verwachting aftrekken van elk van de oorspronkelijke waarden en al deze waarden delen door zijn standaarddeviatie. Het resultaat hiervan zijn gegevens, los van de gekozen eenheid of schaal, maar ook variabelen met hetzelfde gemiddelde en dezelfde spreiding. De schommelingen kunnen nu gemakkelijker vergeleken worden.

› **Jaarlijkse verschuiving (in %)**

Een evolutie op jaarbasis vergelijkt de waarde van een grootheid op twee data die één jaar van elkaar gescheiden zijn. Zo wordt op basis van driemaandelijks gegevens de jaarlijkse verschuiving van een variabele X tijdens een kwartaal T berekend met de volgende formule:

$$\text{Groeivoet in jaarlijkse verschuiving} = \frac{X_T - X_{T-4}}{X_{T-4}}$$

› **Koopkracht van de huishoudens**

Het beschikbare inkomen van de huishoudens is het inkomen dat een huishouden tot haar beschikking heeft voor consumptie en sparen. Het is de som van:

- inkomsten zoals lonen en bezoldigingen;
- sociale uitkeringen (pensioenen, werkloosheidsuitkeringen enz.);
- financiële inkomsten; min belastingen en sociale bijdragen.

Het beschikbare inkomen wordt uitgedrukt in reële termen wanneer het wordt aangepast om de effecten van prijsvariëaties van het ene jaar op het andere te elimineren.

De koopkracht van de huishoudens wordt geschat als het reële beschikbare inkomen per inwoner

› **Niet-werkende werkzoekende (NWWZ)**

Persoon zonder bezoldigde baan die als werkzoekende is ingeschreven bij een openbare tewerkstellingsdienst. (Bron: Actiris).

› **Restrictief monetair beleid**

Een restrictief monetair beleid is een beleid dat door de centrale banken wordt gevoerd om de inflatie te verlagen. Via het afremmen van de economische activiteit (consumptie, investeringen en handel). Een centrale bank heeft verschillende middelen ter beschikking:

- **de verhoging van de leidende rentevoet**
Banken kunnen een keuze maken over hun overtollige liquiditeiten die niet worden gebruikt: ze kunnen ofwel dit geld lenen aan particulieren ofwel een deposito verrichten bij de centrale bank die de bank vergoedt met rente. Door de rente te verhogen, stimuleert de centrale bank de banken om minder te lenen aan gezinnen en bedrijven. Hierdoor zouden particuliere leningen minder aantrekkelijk moeten worden dan deposito's aanhouden bij de centrale bank. Als consumenten en investeerders minder toegang hebben tot krediet, zou het indirecte effect van dit beleid het afremmen van de economie moeten zijn (afname van de consumptie en de investeringen). Door de dalende vraag zullen ook de marktprijzen dalen om het evenwicht tussen vraag en aanbod te verzekeren, waardoor de inflatie zal dalen tot niveaus die door de centrale bank als "aanvaardbaar" worden beschouwd.

– **kwantitatieve verkrapping**

Een centrale bank kan beslissen om een beleid van kwantitatieve verkrapping toe te passen. Daartoe verkoopt de centrale bank obligaties aan banken en onttrekt zij op die manier liquiditeiten uit het banksysteem. Wanneer een centrale bank de geldhoeveelheid in de economie verlaagt, stijgen de rentevoeten. Deze verhoging van rentevoeten doen de totale vraag dalen binnen de economie en zo de inflatie.

› **Voltijds equivalent (VTE)**

Voltijds equivalent is een meeteenheid om statistieken over de werkgelegenheid met elkaar te vergelijken, ondanks de verschillen in gewerkte uren. Het wordt gedefinieerd als de verhouding tussen het aantal gewerkte uren van een individu en het gemiddeld aantal gewerkte uren door een voltijdse werknemer. Zo is een voltijdse werknemer (40 uur per week) een VTE, terwijl een persoon die deeltijds 20 uur per week werkt, overeenkomt met 0,5 VTE. Het aantal werknemers van een bedrijf, een sector of een land kan worden opgeteld en uitgedrukt in voltijdse equivalenten (Bron: Eurostat).

› **Voorlopende indicator**

Een indicator waarvan de evolutie het verloop van de economische activiteit voorspelt, zoals bijvoorbeeld de indicator die het vertrouwen meet van ondernemers.

REFERENTIES

- › EUROPESE CENTRALE BANK (november 2023). « Economic Bulletin, issue 7/2023 », Europese Centrale Bank.
- › EUROPESE CENTRALE BANK (januari 2024). « Economic Bulletin, issue 8/2023 », Europese Centrale Bank.
- › EUROPESE CENTRALE BANK (februari 2024). « Economic Bulletin, issue 1/2024 », Europese Centrale Bank.
- › EUROPESE CENTRALE BANK (maart 2024). « Economic Bulletin, issue 2/2024 », Europese Centrale Bank.
- › EUROPESE COMMISSIE (februari 2024). « European Economic Forecast, Winter 2024 », European Economy Institutional Paper 268, Europese Commissie.
- › FEDERAAL PLANBUREAU (februari 2024). « Economische begroting 2024 – Economische vooruitzichten 2025-2029 van februari 2024 », FPB.
- › INSTITUUT VOOR DE NATIONALE REKENINGEN (februari 2024) « De economische groei in België bedroeg 0,3 % in het vierde kwartaal van 2023. Over het hele jaar groeide de economie met 1,5 % », INR.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (januari 2023). « World Economic Outlook, January 2023: Inflation Peaking amid Low Growth' », IMF, World Economic Outlook.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (april 2023). « World Economic Outlook, April 2023: 'A Rocky Recovery' », IMF, World Economic Outlook.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (juli 2023). « World Economic Outlook, July 2023: Near-Term Resilience, Persistent Challenges », IMF, World Economic Outlook.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (oktober 2023) « World Economic Outlook, October 2023: Global recovery remains slow, with growing regional divergences and little margin for policy error », IMF, World Economic Outlook.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (januari 2024) « World Economic Outlook, January 2024 : Moderating inflation and steady growth open path to soft landing », IMF, World Economic Outlook.
- › INTERNATIONAAL MONETAIR FONDS (april 2024) « World Economic Outlook, April 2024 : Steady but slow: resilience amid divergence », IMF, World Economic Outlook.
- › NATIONALE BANK VAN BELGIË (december 2023). « Economic Projections for Belgium – December 2023 », NBB Economic Review No 16.
- › OESO (januari 2024). « Economische vooruitzichten van de OESO », OESO.

LIJST VAN TABELLEN

- › Tabel 1 : Evolutie van de economische activiteit in de verwerkende industrie
- › Tabel 2 : Evolutie van de economische activiteit in de bouwnijverheid
- › Tabel 3 : Evolutie van de economische activiteit in de productiediensten
- › Tabel 4 : Evolutie van de economische activiteit in de persoonlijke diensten

LIJST VAN GRAFIEKEN

- › Grafiek 1 : Evolutie van de economische activiteit en de inflatie
- › Grafiek 2 : Evolutie van de wereldwijde handel in goederen (in volume)
- › Grafiek 3 : Bijdrage van diverse bestedingscomponenten tot de groei van het bbp in de eurozone
- › Grafiek 4 : Bijdrage van diverse bestedingscomponenten tot de groei van het bbp in de België
- › Grafiek 5 : Evolutie van de activiteit in de niet-financiële marktsector (in miljoen EUR, constante waarde 2019)
- › Grafiek 6 : Evolutie van de investeringen in de niet-financiële marktsector (in miljoen EUR, constante waarde 2019)
- › Grafiek 7 : Ondernemersvertrouwen, enquêteresultaten
- › Grafiek 8 : Consumentenvertrouwen, enquêteresultaten
- › Grafiek 9 : Belangrijke aankopen door de Brusselse huishoudens, enquêteresultaten
- › Grafiek 10 : Evolutie van de activiteit van de verwerkende industrie (in miljoen EUR, constante waarde 2019)
- › Grafiek 11 : Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de bouwsector (in miljoen EUR, constante waarde 2019)
- › Grafiek 12 : Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de sector van de productiediensten (in miljoen EUR, constante waarde 2019)
- › Grafiek 13 : Evolutie van de gewestelijke economische activiteit in de sector van de persoonlijke diensten (in miljoen EUR, constante waarde 2019)
- › Grafiek 14 : Evolutie van het aantal loontrekkende werknemers in Brussel
- › Grafiek 15 : Evolutie in het aantal VTE voor loontrekkende werknemers in Brussel
- › Grafiek 16 : Index van het aantal gewerkte uitzenduren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België (januari 2019 = 100)
- › Grafiek 17 : Werkgelegenheidsvooruitzichten in de verwerkende industrie, de zakelijke dienstverlening en de handel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, enquêteresultaten
- › Grafiek 18 : Conjuncturele evolutie van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- › Grafiek 19 : Groei van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens leeftijdsgroep
- › Grafiek 20 : Groei van het aantal NWWZ in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens de duur van de werkloosheid
- › Grafiek 21 : Werkloosheidsvooruitzichten voor de komende twaalf maanden, enquêteresultaten

